Batı Klasikleri

LAKHES

Eflâtun

M.E.B.

BATI KLASİKLERİ

LAKHES

Eflâtun

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI : 899
BİLİM ve KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ : 167
Batı Klasikleri : 22

Kitabın adı
LAKHES
Yayın Kodu
97.34.Y.0002.573
ISBN 975.11.0232.4
Baskı yılı
1997
Baskı adedi
5.000
Dizgi, baskı, cilt
MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın
9.12.1994 tarih ve 7966 sayılı yazıları ile
beşinci defa 5.000 adet basılmıştır.

Batı Klasikleri

LAKHES

Eflâtun

Çeviren
Prof. N. ŞAZİ KÖSEMİHAL

MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ - ANKARA 1997

Eski Yunan özel isimlerinin yazılışı hakkında not

Yunan eserlerinin tercümesinde tanrı, insan ve memleket isimlerini, asıllarındaki imlâya uygun bir surette yazmayı muvafık bulduk; bunun için de bugün Avrupa milletlerinin hemen hepsinde kullanılan transcription usulünü aldık. Yunancanın her harfi, aşağıdaki cetvelde gösterildiği gibi, tek veya çift harfle karşılanmıştır. *Th* ve *kh* gibi, çift harfleri kullanmaya lüzum vardı; çünkü Yunancanın Θ sını da, T ını da *t* ile gösteremezdik, ikisini ayırmak zaruri idi. X için de sadece *h* harfini alsaydık Yunancada sesli harflerin önüne bazan gelen ' işareti ile karışması kabildi.

Ph çift harfine gelince, Yunancanın Φ harfini Avrupalılar ötedenberi böyle gösterirler; vaktiyle Romalılar da öyle göstermişlerdir; demek ki o harfin telâffuzu Romalıların *f* harfinin telâffuzuna tamamiyle uymuyormuş.

Romalılar ve bugünkü Avrupa milletleri yunancanın Ξ harfini de *x* ile gösterirler; fakat *x* harfi bizim alfabemizde yoktur: onun için bunun yerine *ks.* çift harfini kullanmayı daha münasip bulduk.

Yunanca isimlerde υ harfi sessiz değil, sesli harftir ve Yunancanın Y harfini gösterir; *ü* okunması lâzımdır. Mamafih bu telâffuz mutlak değildir: bugünkü Yunanlılar onu *i* okumaktadırlar.

Çift sesli harfleri de gene çift olarak gösterdik. Ancak ου yerine yalnız bir *u* koyduk; bu, şimdiki milletlerarası transcription'da da böyledir.

Α	A	Η	E	Ν	N	Τ	T
Β	B	Θ	Th	Ξ	Ks	Υ	Y
Γ	G	Ι	I	Ο	O	Φ	Ph
Δ	D	Κ	K	Π	P	Χ	Kh
Ε	E	Λ	L	Ρ	R	Ψ	Ps
Ζ	Z	Μ	M	Σ	S	Ω	O

LAKHES

yahut

CESARET

KONUŞANLAR:

LYSIMAKHOS
MELESIAS
NIKIAS
LAKHES
LYSIMAKHOS'un OĞLU
SOKRATES

LYSIMAKHOS. — Sen Nikias, sen de Lakhes, 178
c adamın silâhlarını kuşanıp dövüşmesini gördünüz. Melesias'la ben, bizimle birlikte gelip bakmanızı dilerken, niçin olduğunu söylememiştik. Şimdi söyleyelim, sizin gibi kimselerle konuşurken bir gizlimiz olmamalı. Bazıları var, böyle talimleri alaya alırlar: kendilerine danışıldı mı, düşündüklerini demekten kaçınırlar, karşılarındakinin nasıl bir sözden hoş- b
lanacağını anlamaya çalışır, düşündüklerinin tersine de olsa ona göre bir şey söylerler. Size gelince, bu işte doğruyu bulacağınıza, bulunca da olduğu gibi söyleyeceğinize inanımız var: sizi buraya işte bunun için, size açacağımız şeyler üzerinde konuşalım diye 179
getirdik. Beni böyle uzun uzun sözlerle başlatan iş nedir, anlatayım.

Melesias'ın da, benim de birer oğlumuz var: şu gördüğünüz Melesias'ın oğlu, adı Thykidides, dedesininki gibi; bu da benim oğlum, Aristides, ona da dedesinin, benim babamın adını koyduk. Bunları elimizden geldiği kadar gözetmeye karar verdik. Çoğu kimseler, oğulları çocukluk çağından çıktı mı, bırakırlar kendi keyiflerine. Biz onlar gibi olmamak, oğullarımızın iyi yetişmesi için elimizden gelen hiç bir şeyden kaçınmamak istiyoruz. Buna şimdiden başlamayı kurduk. Biliyoruz, sizin de oğullarınız b
var; olgun birer insan olmaları için nasıl bakmak gerektiğini her baba kadar, her babadan çok siz de

düşünmüşsünüzdür. Ama, olur a! pek gözetmedinizse, bu işi haline bırakmanın doğru olmayacağını hatırlatır, çocuklarınızın yetiştirilmesi için sizi de bizimle iş birliği etmeye çağırırız.

Bakın nereden aklımıza geldi. Hikâyesi uzun sürecek ama anlatılmaya değer. Melesias'la ben yemeklerimizi birlikte yeriz; çocuklar da bizimle yer- c ler. Demin de dediğim gibi, sizinle açıkça konuşacağız. İkimiz de bu delikanlılara babalarımızın savaşta, barışta, yurdumuza da, yurdumuzla birlik olmuş illere de güzel, büyük yararlıklarını anlatabiliyoruz; kendimize gelince, söylenecek bir şey bulamıyoruz: ne o, ne ben. Doğrusu, bu hal bizi çocuklarımızın yanında âdeta küçük düşürüyor. Kabahati babalarımıza buluyoruz: başkalarının işleriyle uğra- d şırken bizi gençliğimizde başıboş bırakıverdiler. Bundan ibret alarak çocuklarımıza, kendilerine dikkat etmezlerse, bizi dinlemezlerse ünsüz, şansız yaşayacaklarını, ama kendilerini yetiştirmeye çalışırlarsa, adlarına lâyık birer insan olabileceklerini söyledik.

Bizi dinleyeceklerine söz verdiler. Biz de onların elden geldiği kadar olgun birer insan olarak yetişmeleri için neler okumaları, nelerle uğraşmaları e gerektiğini araştırıyoruz. Biri bize, silâhla dövüşü gençler için iyi şeydir diye salık verdi, demin hünerlerini gördüğümüz adamı övdü, gidip görmemizi söyledi. O talimleri bir yol kendimiz görelim, size de gösterip nasıl bulduğunuzu soralım dedik; çocuklarımızın yetiştirilmesi için iş birliği etmemizin yerinde olacağını düşündük.

Söyleyeceğimiz işte buydu. Şimdi bizlere yol göstermek, öyle talimleri gerekli sayıp saymadığınızı söylemek, bir gence yaraşır başka herhangi bir çalışma, uğraşma yolu biliyorsanız onu salık vermek, bizimle iş birliği etmek isterseniz bunu da bildirmek size düşer. 180

NIKIAS. — Melesias'la senin kurduğunuz benim hoşuma gitti, Lysimakhos. Sizinle iş birliğine hazırım; sanırım ki Lakhes de ister. b

LAKHES. — Yanılmıyorsun, Nikias. Lysimakhos'un kendi babasiyle Melesias'ın babası için söyledikleri, bana öyle geliyor ki yalnız onlar için değil, bizler için de, devlet işleriyle uğraşan herkes için de pek doğrudur. Dediği gibi öyle adamlar çocuklarına, evlerinin işlerine aldırış etmez, yüzüstü bırakırlar. Bunda doğrusun, Lysimakhos; ama şaştım: bu delikanlıların yetiştirilmesi için neden bize danışıyorsun da burada oturan Sokrates'e sormuyorsun? Hem senin bölgedendir [1], hem de bütün gününü c o senin istediğin şeyleri, bir gence yaraşacak çalışmaları, talimleri bulabileceğimiz yerlerde geçirir.

LYSIMAKHOS. — Sahi mi, Lakhes? Sokrates bu işlerle uğraşır mı?

LAKHES. — Elbette uğraşır, Lysimakhos.

NIKIAS. — Lakhes gibi buna ben de tanıklık ederim: Daha geçenlerde benim oğluma musiki öğretmek için Damon adında birini buldu; Agathokles'in yanında yetişmiş. Usta bir musiki sanatçısı d

[1] Bölge'yi δῆμος karşılığı olarak alıyoruz. Demos, eski Yunanistan'da bir kentle çevresinin bölündüğü parçalara verilen addır.

olmakla da kalmıyor, bu yaştaki gençlere istediğin her şey üzerine çok iyi dersler verebilir.

LYSIMAKHOS. — Sokrates, siz de dinleyin, Nikias, Lakhes, doğrusu ben yaştakiler, yeni yetişenleri tanımıyoruz; ihtiyarlık bize çoğu vaktimizi evde geçirtiyor da ondan. Sen de, Sophroniskos'un oğlu, senin de bana,, bölge komşuna bir öğüdün varsa,
e söylemelisin değil mi ya! Babanla dosttuk, seninle de dost sayılırız. Babanla hep dost olarak, arkadaş olarak yaşadık; öldü gitti, aramızda en küçük bir kavga olmadı. Sahi! Şimdi aklıma geldi: Bu çocuklar bizim evde konuşurken iki de bir Sokrates'in
181 sözünü eder, över dururlar. Ama sözünü ettikleri, Sophroniskos'un oğlu mudur diye sormamıştım. Söyleyin, çocuklar: Sizin Sokrates bu Sokrates mi?

LYSIMAKHOS'un OĞLU. — Evet, baba, o.

LYSIMAKHOS. — Hera hakkı için aferin, Sokrates! Babanın adını hayırla andırıyorsun; o da insanların en iyisi idi. Artık aramızda ayrılık gayrılık gözetme, beni sevindirirsin.

LAKHES. — Sokrates için daha da söylenecekler var, Lysimakhos: Yalnız babasına değil, ben onun
b yurduna da şeref verdiğini gördüm. Delion bozgununda yanımda idi; herkes onun yaptığını yapsaydı, güvenle söyleyebilirim, kentimiz başını gene de dimdik tutar, böyle düşmezdi.

LYSIMAKHOS. — Sözlerine inanılır kimselerin seni övmesi, hele bu gibi işlerde övmesi ne güzel
c şey, Sokrates! Böyle bir ün kazanmış olduğunu öğrenmek, doğru söylüyorum, beni pek sevindiriyor; bil ki ben senin iyiliğini istiyenlerdenim. Şimdiye

kadar bize sık sık gelmen, bizi kendinden bilmen gerekti, öyle olmalıydı; madem artık ahbaplığımızı yeniledik, bari bundan sonra öyle olsun. Sokul bize; bizimle, bu delikanlılarla ahbaplık et de babalar arasındaki dostluk çocukları arasında da sürsün. Senden bunu bekleriz; sırası düştükçe de hatırlatacağız. Peki, söze başlarken sorduğum işe ne dersiniz? Siz ne düşünüyorsunuz? Silâhla dövüşü öğrenmek gençler için doğru mu? Değil mi?

SOKRATES. — Olur, Lysimakhos, önce, elimden gelirse, sana bu işte bir yol gösteririm; sonra da, madem beni çağırıyorsun, her vakit gelmeye çalışırım. Ama en gencinizim, sizin kadar görgülü de değilim; önce sizleri dinleyip sözlerinizden pay almam daha doğru olmaz mı? Benim de bir diyeceğim olursa o zaman düşündüklerimi bildirir, onlara da, sana da kabul ettirmeye uğraşırım. Söz söylemek önce ikinizden birine düşmez mi, Nikias? d

NIKIAS. — Peki, Sokrates, Bence bu bilgi gençler için birçok yönden yararlıdır. Bir kere, boş vakitlerini geçirdikleri öteki eğlencelere kendilerini bırakacaklarına bu idmanı seçmeleri çok iyi olur, elbette güçlerini artırır, hiç bir idmandan aşağı kalmaz, hepsi kadar emek ister. Bundan başka bu idman da, binicilik gibi, hür bir adama en yakışanıdır; çünkü pehlivanları bizler olduğumuz, bizlerin şeref kazanmaya çalıştığımız güreşlere bir tek hazırlık vardır, o da savaş avadanlıklarını kullanmayı öğrenmektir. Bunu öğrenmek gerçek savaşta, birçok kimselerle birlikte bir diziye girip cengetmek gerekince de çok yararlı olur; hele diziler yarılıp başabaş e 182

b dövüşmek düşünce, ister kendini koruyan düşmanın ardını bırakmamak için, ister kaçışta saldıran bir adamı püskürtmek için, daha çok işe yarar. Silâh kullanmasını bilen adam karşısındaki tek düşmandan, belki birçok düşmandan bile, zarar görmez: Bilgisi onun için her vakit bir üstünlüktür.

Sonra, silâh kullanmayı bilmek insanda başka güzel bir bilgiye heves uyandırır; çünkü silâhla dövüşmeyi öğrenmiş olan bir kimse, ondan hemen sonra gelen bilgiyi de, yani askerleri yönetmek bilgisini[1] de öğrenmek ister. Onu da edinip tadını
c alınca artık kendini yüksek komuta bilgisine[2] verir. Görülüyor ki savaşla ilgisi olan bütün bilgiler, bütün çalışmalar güzeldir, öğrenilmeye, uğraşılmaya değer; silâh kullanma bilgisi de hepsinin başlangıcıdır.

d Bir şey daha söyleyeceğim: Bu bilgi cenkte insanın cesaretini, kendine güvenini arturır. Küçük sanılır ama şu yararını da hiçe saymayalım: Gerektiği yerde insana şöyle güzel, güçlü, düşmanın saygısını artıracak bir hal verir. İşte, Lysimakhos, gençlere silâhla dövüşmeyi öğretmek bence iyi bir şeydir, niçin olduğunu da söyledim. Lakhes'in de bir diyeceği varsa buyursun, dinlerim.

e *LAKHES.* — Ne olursa olsun bir bilgi için, öğrenilmesin demek zordur, Nikias. Her şeyi bilmekte yarar vardır da ondan. Silâh kullanmak, öğretenlerin ileri sürdükleri, Nikias'ın da sandığı gibi gerçekten bir bilgi ise, o da öğrenilmeye değer. Yok, bir bilgi değil de bize verilen umutlar boşsa,

---

[1] Tactique.

[2] Stratégie.

yahut büyük önemi olmayan bir bilgi ise, onunla uğraşmak neye yarar?

Bu yargıma temel olan düşünceler bakın nedir. Diyorum ki: O bilginin bir değeri olsaydı, Lakedemonialıların gözünden kaçmazdı; onların, kendilerini savaşta üstün kılacak bilgileri, idmanları araş- 183
tırmaktan başka bir kaygıları yoktur, bütün ömürlerini buna bağlamışlardır. Tutalım ki Lakedemonialılar o bilginin değerini anlamadılar; ama o bilgiyi öğretenler, bu gibi şeylere Yunan ulusları arasında en çok Lakedemonialıların ilgi gösterdiklerini, onlar arasında bu bilgiyi öğretmekle ün almış bir adamın artık öteki ülkelerde bol bol para kazanacağını elbette düşünürlerdi. Nasıl ki bizde ün almış tragedia şairleri artık her yerde para kazanır. İyi tragedialar yazmak gücü olduğunu sanan bir adam, onları kent kent göstermek için dışarıya çıkıp Attika'- b
nın çevresinde dolaşmaz; doğru buraya getirip bizim önümüzde oynatır, pek de doğru eder. Silâhla dövüşü öğretmekle ün salan o adamlar ise, görüyorum, Lakedemonia'yı girilmesi haram bir yer sayıyor, oraya ayaklarının ucunu bile değdirmiyorlar; gidip hünerlerini Sparta'dan başka her yanda, hele savaş işlerinde çok illerden aşağı olduklarını gizlemeyen ülkelerde gösteriyorlar.

Hem, Lysimakhos, ben onların çoğunu iş başında c
gördüm, değerlerinin ne olduğunu bilirim. Yalnız şunu düşünmek, o değeri anlamaya yeter: Silâh kullanmayı böyle uzun uzun öğrenenlerden hiç kimse, nedense, savaşta kendini gösterip tanıtamamıştır. Öteki alanlarda ün kazananlar hep o alanların ge-

reğini öğrenenlerden çıkar; bunların ise sanki talihleri boyuna kötü gidiyor. Örneğin demin, büyük bir kalabalık önünde gösterişlere kalkıp kendini en parlak sözlerle övmesini benimle birlikte gördüğü-
d nüz şu Stesilaos yok mu? Ben onun ne olduğunu başka bir yerde görüp anlamıştım, ama o günkü öyle oyun değil, gerçekten dövüştü, kendisi de istemeyerek ortaya çıkmıştı.

Bir gemide deniz eri olarak bulunuyordu; o gemi, bir taşıt gemisine yanaştı. Stesilaos, bir mızrağın ucuna bir orak takmış, onunla dövüşüyordu. Değil mi ya! kendisi ötekilerden üstün olduğu için silâhı da herkesinkinden üstün olacak! Başkaca ya-
e pıp ettiklerini bir yana bırakalım da o oraklı mızrağın başına gelenleri söyliyeyim. Dövüşte orak, düşman gemisinin iplerine takılıp kaldı. Stesilaos kurtaracağım diye uğraştı durdu ama olmadı. O sırada gemiler biribirinin yanından geçiyordu. Stesilaos mızrağını bırakmıyor, bir ucdan bir uca koşuyordu. Sonra taşıt gemisi bizimkinin yanından geçip elindeki mızrağıyla Stesilaos'u da sürüklemeye başladı; Stesilaos artık mızrağı elinde kaydıra
184 kaydıra ta sapın ucuna kadar gelmişti. Taşıt gemisinde onun halini görenler gülüyor, alkışlıyorlardı; sonra biri bizim güverteye bir taş attı, taş gelip Stesilaos'un ayakları önüne düştü, o da mızrağı bıraktı. O zaman bizim geminin erleri de dayanamadılar, düşman gemisinin böğründe orağı ile sallanan mızrağa bakıp kahkahayı koyuverdiler. Belki bu sanatın, Nikias'ın dediği gibi, bir değeri vardır; ama ben ne gördümse size onu söyledim.

Demin dedim, gene de diyorum: Bu, ya pek yararı olmıyan bir bilgidir, yahut bir bilgi değildir de öyle sanıyorlar, öyledir diye göstermek istiyorlar; bir bilgi olsa da, olmasa da öğrenilecek bir değeri yok. Bence, o bilgiyi edindiğini sanan adam bir korkaksa küstahlığa kalkışıp ne olduğunu büsbütün ortaya çıkarır; yok bir yiğitse, bakanlar hiç bir şeyini kaçırmıyacaklarından en küçük yanlışlığı, en ağır sözlerle karşılanır; çünkü bu gibi şeyleri bilmekle övünenler insanların kıskançlığına uğrar, öyle ki yiğitlikçe ötekilerden pek üstün olmıyan bir kimse, bende bu bilgi vardır demeye kalkışınca, gülünç olmaktan kurtulamaz.

İşte Lysimakhos, bu bilginin değeri üzerine ben böyle düşünüyorum. Ama, demin de söyledim, şurada oturan Sokrates'i sakın koyuverme, ondan dile de bu sorduğun iş üzerine o da düşündüğünü söylesin.

LYSIMAKHOS. — Söyle, Sokrates, senden diliyorum: Belli, hangi yön doğrudur, bunu kestirmek için bize aracı gerekiyor. Nikias ile Lakhes'in dedikleri bir olsaydı, o kadar gerekmezdi. Ama, görüyorsun, Lakhes'in dediği Nikias'ın dediğinden büsbütün başka. Bir de seni dinleyip hangisinden yanasın öğrensek iyi olur.

SOKRATES. — Anlamadım, Lysimakhos! Yoksa sen çokluk ne derse onu mu dinliyeceksin?

LYSIMAKHOS. — Elbette, Sokrates, başka ne yapılabilir?

SOKRATES. — Ya sen, Melesias, sen de öyle mi yapardın? Burada beden eğitimi konuşulsa da

senin oğlun için hangi idmanların iyi olacağı düşünülse, sen çokluğun dediğini mi dinlersin, yoksa iyi bir beden eğitimi öğretmeninden ders almış, onunla çalışmış bir kimsenin dediklerini mi dinlersin?

MELESIAS. — Elbette onun dediklerini dinlerim, Sokrates.

SOKRATES. — Bizim dördümüzden çok ona güvenmez misin?

MELESIAS. — Elbette ona güvenirim.

SOKRATES. — Bana öyle geliyor ki doğruya varmak için sayıya değil, bilgiye bakmalıdır.

MELESIAS. — Su götürmez, öyle.

SOKRATES. — Öyle ise, üzerinde konuştuğumuz iş için de, aramızda bundan anlıyan bir kimse
185 var mı, yok mu, önce bunu aramalıyız; varsa, isterse söylediğinde bir başına olsun, onu dinlemeli, ötekileri bir yana bırakmalıyız; yoksa, başka yerde ararız. Sen de, Lysimakhos da, bu işte ortaya konan şeyin önemsiz olduğunu mu sanıyorsunuz? Zenginliğiniz sayabileceğiniz şeylerin en büyüğünü ortaya atmıyor musunuz? Oğulların ya iyi, ya kötü yetiştiğine göre babalarının evinde de işlere ya iyi, ya kötü bakılır: her şey, eğitimin onları nasıl yetiştirdiğine bağlıdır.

MELESIAS. — Doğrusun.

b *SOKRATES.* — Demek ki bu iş, önü ardı düşünülmek ister.

MELESIAS. — Elbette.

SOKRATES. — Dönelim gene demin dediğime: Örneğin içimizden kimin güreşten daha iyi an-

ladığını bilmek istesek, ne yaparız? Hangimiz buna çalışmışsa, hangimizin bu iş için iyi öğretmenleri olmuşsa, en iyi o biliyor deriz, değil mi?

MELESIAS. — Bence öyle.

SOKRATES. — Her şeyden önce de, öğretecek adamlarda aradığımız şey nedir, bunu bir bilmeliyiz.

MELESIAS. — Ne demek istiyorsun?

SOKRATES. — Şöyle diyeyim, belki daha açık olur. Öyle sanıyorum ki ta başlangıçtan beri biz, sözünü ettiğimiz şeyde hangimizin kendine öğretmenler bulup yetki edindiğini araştırıyoruz da o şeyin kendi nedir, bunun üzerinde anlaşmış değiliz. e

NIKIAS. — Ne demek, Sokrates? Silâhla dövüşün sözünü etmiyor muyuz? Gençler bunu öğrenmeli mi, öğrenmemeli mi, bunu araştırmıyor muyuz?

SOKRATES. — Orası öyle, Nikias. Ama, örneğin göz için bir merhem var, bunu sürelim mi, sürmiyelim mi diye düşünüyoruz; üzerinde konuştuğumuz şey göz müdür, merhem midir, ne dersin?

NIKIAS. — Elbette göz.

SOKRATES. — Gene örneğin ata gem vurmalı mı, ne zaman vurmalı diye düşünülecek olsa, söz gem üzerine değil, at üzerinedir, değil mi? d

NIKIAS. — O da doğru.

SOKRATES. — Kısası, iki şeyden biri ötekinden ötürü düşünülürse asıl düşünülen o şey değil, ötekidir.

NIKIAS. — Elbette.

SOKRATES. — Demek ki danıştığımız kimsenin, asıl gütmüğümüz işte yetkisi var mı, bunu incelemeliyiz.

NIKIAS. — Kuşku yok.

SOKRATES. — Biz de şimdi, gençlerin ruh eğitimini göz önünde tutarak bir bilgiyi inceliyoruz, değil mi?

NIKIAS. — Öyle.

SOKRATES. — Demek ki ruh eğitiminde kimin yetkisi vardır, ruha kim iyi bakabilir, bunun için kimin iyi öğretmenleri olmuştur, onu aramalıyız.

LAKHES. — Peki ama, Sokrates, sen bazı sanatlarda hiç bir ustaları olmadan da, ustaları olanlardan daha ileri gitmiş adamlar görmedin mi?

SOKRATES. — Gördüm, Lakhes; ama onlar sanatlarında çok iyi olduklarını istedikleri kadar söylesinler, inanmazsın; kendi ellerinden çıkma, şöyle yoluyla başarılmış birkaç iş göstermezlerse onlara güvenmezsin.

LAKHES. — Bunda doğrusun.

186 *SOKRATES.* — Demek oluyor ki, Lakhes, demek oluyor ki Nikias, Lysimakhos ile Melesias çocuklarının ruhlarını elden geldiği kadar iyi yetiştirmek istediklerini, bizi de buraya bunun üzerinde konuşmaya çağırdıklarını göz önünde tutarak biz, bu iş elimizden gelir diyorsak, onlara kimlerden ders gördüğümüzü bildirmeliyiz; o öğretmenlerin iyi birer insan olduklarını, birçok gencin ruhunu yetiştirdiklerini, sonra da bilgilerini bize ve-

rebildiklerini ortaya koyabilmeliyiz: Bize düşen budur. İçimizden biri öğretmeni olmadığını, ama gene de elinden çıkmış işler olduğunu söylüyorsa bize göstersin: Atinalılardan, yahut yabancılardan, ister hür, ister köle, kimleri yetiştirmiştir de onların iyi yetiştiğine herkesi inandırmıştır? Bunların hiç biri elimizden gelmiyorsa dostlarımıza söyliyelim, başka kimselere başvursunlar; biz de, onların oğullarını yanlış yola götürüp en sevdiğimiz insanlara karşı ağır bir suç işlemiş olmıyalım.

Bana sorarsanız, Lysimakhos, Melesias, bana bu alanda bir şey öğreten kimse olmadı. Ama bu iş, beni gençliğimden beri ilgilendirdi. Ne yapayım ki beni ancak kendilerinin adam edebileceklerini söyliyen bilgicilere[1] verilecek param yoktu. O sırrı kendi kendime bulmaya gelince, bunu şimdi de beceremem. Ya Nikias, ya Lakhes onu bulmuşlarsa, yahut birinden öğrenmişlerse, buna hiç şaşmam; bir kere benden zengindirler, öğretecek adam tutabilirlerdi, sonra benden yaşlıdırlar, kendi kendilerine bulmaya vakitleri olmuştur. İşte bunun için bir genci yetiştirmek onların elinden geleceğini sanıyorum; çünkü bu işten anladıklarına inanları olmasa gençler için hangi uğraşmaların iyi, hangilerinin kötü olduğu üzerinde böyle güvenle konuşmazlardı. Onlar ne derse ben de uyarım; ama uyuşamamalarına şaştım.

Bunun için senden bir dileğim var, dinle, Lysimakhos. Demin Lakhes sana, Sokrates'i bırakma da ona sor diye öğüt vermişti. Şimdi beni dinlersen

[1] Bilgici: sophiste.

Lakhes'i de, Nikias'ı da koyuvermezsin, onlara da sorulacak şeyler var. Onlara dersin ki: Sokrates ben
e bu işten hiç anlamam, ikisinden hangisi doğru söylüyor, orasını kestiremem diyor; çünkü bu alanda ne kendisi ortaya bir şey çıkarmış, ne de kendisine bir öğreten olmuş. Asıl siz, Lakhes ile Nikias, ikiniz de söyleyin bize, eğitim işinde hangi büyük, ünlü kişinin yanında bulundunuz? Bilginiz size başka birinden mi, yoksa kendi araştırmalarınızdan mı geliyor? Başka birinden geliyorsa öğretenler kimlerdi? Bunu öğreten daha başka kimler vardı?
187 Onu da söyleyin ki devlet işleri yüzünden sizin boş vaktiniz kalmıyorsa biz de bari onlara başvuralım, ya para vererek, ya dil dökerek, yahut hem para verip hem dil dökerek razı edelim, bizim çocuklarımızla da, sizinkilerle de uğraşsınlar, atalarının adını kirletecek birer kötü insan olmalarını önlesinler. Yok, yolu kendi kendinize buldunuzsa bize örnekler gösterin, kötü iken sizin bakmanızla iyi olmuş kimler var, onları bildirin. Eğitim alanında
b ilk denemeye bugün girişiyorsanız düşünün ki bu tehlikeli deneme bir Karialı[1] üzerinde değil, kendi çocuklarınızla dostlarınızın çocukları üzerinde olacak; hani bir atalar sözü vardır: "Çömlekçiliğe küp yapmakla başlanılmaz" der, başınıza gerçekten böyle bir şey gelmesinden sakının. Şimdi söyleyin, bu iki halden hangisi sizin halinizdir?

İşte, Lysimakhos, koyuverme onları da bu dediklerimi sor.

---

[1] Karialılar, başka illere para ile asker gönderirlermiş; bunun için Yunanlılar onları pek aşağı görürler.

LYSIMAKHOS. — Sokrates doğru söylüyor bence, arkadaşlar. Bu sözünü ettiğimiz işler üzerinde sizden birtakım şeyler sorulmasına, sorulanlara da cevap vermeye razıysanız bunu bildirmek size düşer, Lakhes, Nikias. Benimle Melesias'a gelince, Sokrates'in soracaklarına karşılık siz de düşündüklerinizi anlatırsanız elbette çok seviniriz. Demin de söylediğim gibi, bizim sizi buraya çağırışımız, bu işle uğraştığınızı sandığımız içindi; düşünmemiş olamazsınız ki! Sizin de, bizimkiler gibi, eğitimlerini bitirmek yaşında çocuklarınız var. Sizce çekinilecek bir şey yoksa söyleyin bize biribirinize de düşündüklerinizi bildirerek bu işi Sokrates'le birlikte inceleyin. Sokrates ne güzel söyledi: Biz şimdi zenginliğimiz diye bakabileceğimiz şeylerin en değerlisi üzerinde konuşuyoruz.

NIKIAS. — Görülüyor ki, Lysimakhos, sen Sokrates'i gerçekten yalnız babasiyle tanıyormuşsun, kendisiyle ya hiç buluşmamışsın, yahut o daha çocukken babasiyle birlikte sizin bölgeliler arasında, tapınakta, o gibi toplantılarda senin yanına geldiği zaman görmüşsün. Büyüdüğünden beri belli ki bir daha karşılaşmamışsınız.

LYSIMAKHOS. — Nereden çıkarıyorsun bunu, Nikias?

NIKIAS. — Senin pek bilmediğin bir şey var da ondan: Sokrates'in ister tanıdıklarından, ister soyu sopundan bir kimse onunla konuşmak için yanına vardı mı, nereden açarsa açsın, sözün gelişi onu döndürüp dolaştırıp içindekileri söylemeye, şimdi nasıl yaşadığını, geçmişte

nasıl yaşamış olduğunu anlatmaya sürükler; iş bir kere buraya döküldü mü, Sokrates onun bütün dediklerini elekten geçirmeden yakasını bırakmaz. Ben onun böyle oluşuna alışığım; onunla konuştum mu, buna katlanmak gerektiğini, benim de kurtulamıyacağımı bilirim. Ama onunla buluşmayı severim, Lysimakhos; dünkü, bugünkü ettiklerimizden hangileri iyi değildir, bana bunun gösterilmesini b de hiç kötü bulmam. Bence insan bundan kaçınmaz da yaşlandıkça aklın kendiliğinden geleceğini sanacağına Solon'un dediğine uyup yaşadıkça öğrenmek ister, bunu yararlı bulursa gelecek için daha hazırlıklı olur. Sokrates'in sorguya çekmesi benim için yeni bir şey olmadığı gibi hoşuma gitmiyen bir şey de değildir; o burada oldukça sözün gençler üzerinde değil, bizim üzerimizde döneceğini önceden c biliyor gibiydim. Gene söyliyeyim: Sokrates'in bizimle dilediğini konuşmasına benim bir diyeceğim yok. Ama bakalım Lakhes ne der.

LAKHES. — Nikias bu gibi konuşmalar üzerine benim görüşüm bir değil iki yönlüdür. Bir bakarsınız, onları ister gibi görünürüm, bir bakarsınız, onlardan kaçınırım sanırsınız. Sözü özü bir gerçekten adam denecek bir kimsenin ya erdem, ya her hangi bir bilgi üzerine konuştuğunu dinlerken söyd liyenle söylenenlerin birbirine ne kadar yaraştığını, ne kadar uyduğunu görünce bayılırım doğrusu. Öyle bir insan benim için bir sazın tellerinde en güzel ezgiyi çalmakla kalmayıp yaşayışını sözlerine uydurarak en güzel ahengi yaratan tam bir musiki sanatçısıdır, hem de öyle Ionialıların, Phrygialıla-

rın, Lydialıların ağzı ile değil, bir tek Yunanlı ağzı olan Doroslar ağzı ile. O adam söze başladı mı öyle keyiflenir, öyle candan dinlerim ki beni sözden hoşlanır bir adam görürler. Ama sözü özüne uymıyan kimse beni sıkar, söyledikleri ne kadar güzel olursa o kadar sıkar; o zaman da beni söze düşman görürler.

Sokrates nasıl konuşur bilmiyorum; ama, dedim ya! onu ben iş başında gördüm, değerini anladım, bence güzel söz onun ağzına yakışır, özüne 189
uygun olur. Kendinde güzel konuşmak vergisi de varsa, buyursun, dinliyeyim; öyle bir adamın beni sorguya çekmesi de başım üstüne, ben öğrenmekten kaçmam. Bu işte ben de Solon'un dediğini tutarım ama bir yerini değiştirerek: Bu ihtiyar yaşımda da birçok şeyler öğrenmeye hazırım, ancak değerli bir kimseden olmalı. Buna, öğretenin iyi bir insan olmasına bakarım doğrusu, çünkü onu dinlemekten hoşlanmazsam kendime kalın kafalı dedirtmek istemem. Ama bana öğretecek olan benden gençmiş, b
ünü sanı yokmuş, bilmem ne hali varmış, bunlara aldırmam. Buyur, Sokrates, istediğin gibi öğret, ne istersen sor; ben ne biliyorsam, sen de onu öğrenirsin. Sana olan saygımı, sevgimi, benim yanımda tehlikeye göğüs gerip yiğitliğini gösterdiğin gün edinmiştim. Dilediğin gibi konuş, hiç bakma yaşlarımıza.

SOKRATES. — Görüyorum ki sizler danışmalardan, birlikte araştırmalardan kaçınacak insanlar a
değilsiniz.

LYSIMAKHOS. — Bu iş hepimizin işi, Sokrates; hepimizin dedim, seni de bizlerden sayıyorum da ondan. Benim yerime sen geç de çocukların iyiliği için Nikias'la Lakhes'e neler sormalıyız, bir bak; birlikte konuşup danışın. Ben artık ihtiyarım, soracaklarımın çoğunu unutuyorum; hele söylenenleri dinlerken araya bir de başka şeyler karıştı mı,
d büsbütün şaşkına dönüyorum. Haydi, bu işi aranızda konuşup inceleyin. Ben sizi dinlerim; siz ne kararlaştırırsanız Melesias'la ben de ona uyarız.

SOKRATES. — Lysimakhos ile Melesias'ın bu dediklerini yerine getirmeliyiz, Nikias; değil mi, Lakhes? Demin, eğitim alanında kimlerden öğrenip kimleri yetiştirdiğinizi, her şeyden önce bunu araştıralım demiştik; böyle bir araştırmanın elbette yararı olur: Ama başka bir yol daha var, bence o
e da bizi gene o yere götürür, hem de işi ta temelinden alır. Her hangi bir şeyin, başka bir şeyle birleştikte daha iyi olacağını bilirsek, onları birleştirmek de elimizde ise, edinilmesinin en kolay, en iyi yolunu salık verebileceğimiz o ikinci şeyin ne olduğunu biliyoruz demektir. Ne demek istediğimi belki kavrıyamadınız; şöyle diyeyim, kavrarsınız.

190 Gözlerin görme ile birleştikte daha iyi olduklarını biliyorsak, onları birleştirmek de elimizde ise, edinilmesinin en kolay, en kısa yolunu bildiğimiz görmenin de ne olduğunu biliyoruz demektir. Çünkü görmenin, ya işitmenin, ne olduğunu bile bilmiyorsak, işitmeyi, ya görmeyi, edinmek için en iyi yol nedir diye salık istenildi mi bizim, gözler, ku-

laklar için danışılacak iyi birer hekim sayılmamız güç olur. b

LAKHES. — Dediğin doğru, Sokrates!

SOKRATES. — Eh! Şimdi de öyle bir şeyle karşılaşmıyor muyuz, Lakhes? Bak, Lysimakhos ile Melesias, oğullarının ruhlarına erdem aşılıyarak onları daha iyi kılmanın yolu nedir onu konuşalım diye bizi çağırmışlar.

LAKHES. — Öyle

SOKRATES. — Öyle ise, her şeyden önce erdem denen şeyin ne olduğunu bilmemiz gerekmez mi? Erdem nedir, hiç bilmiyorsak, onu elde etmenin en iyi yolu şudur diye bir kimseye nasıl salık verebiliriz? c

LAKHES. — Evet, Sokrates, öyle şey olmaz.

SOKRATES. — Demek ki, Lakhes, biz erdemin ne olduğunu bildiğimizi ileri sürüyoruz.

LAKHES. — Evet, biliyoruz.

SOKRATES. — Ama bir şeyi biliyorsak, onun ne olduğunu söylemek de elimizden gelir, değil mi?

LAKHES. — Gelir elbette.

SOKRATES. — Erdemin bütünü nedir, onu araştırmaya şimdiden kalkışmayalım, dostum; bu belki büyük bir iş olur. Hele önce kısımlarından biri üzerinde duralım da bakalım onun üzerine yeter bilgimiz var mı? Böylesi bizim için daha kolay olur. d

LAKHES. — Sen nasıl dersen öyle olsun. Sokrates.

SOKRATES. — Şimdi erdemin kısımlarından hangisini ele alacağız? Silâhla dövüşmeyi öğrenmek

hangisiyle ilgili ise, elbette onu. Bu da, herkesin söyleyip inandığına göre cesarettir, öyle değil mi?

LAKHES. — Evet, herkesçe öyle.

SOKRATES. — Demek ki, Lakhes, önce cesaretin ne olduğunu söylemeye çalışmalıyız. İdmanla, öğretmekle gençlere cesaret ne kadar aşılanabilir, bunu da sonra araştırırız. Şu sorduğumu söylemeği bir dene bakalım: nedir cesaret?

LAKHES. — Doğrusu, Sokrates, bunu söylemek güç değil. Bir kimse, savaş dizisindeki yerinde durarak, kaçmaksızın, düşmana dayanmayı aklına koymuşsa, bil ki, o adam cesaretlidir.

SOKRATES. — Güzel dedin, Lakhes; ama benim sorduğumu değil de, başka bir şeyi söyledin. Açıkça anlatamamış olacağım, kabahat bende.

191 *LAKHES.* — Ne demek istedin, Sokrates?

SOKRATES. — Anlatayım; elimden gelirse... O senin dediğin adam, yerini tutarak düşmanla dövüşen adam, elbette bir yiğittir.

LAKHES. — Ben de onu dedim.

SOKRATES. — Bence de öyle. Ama yerinde durmayıp da geriliyerek düşmanla dövüşene ne demeli?

LAKHES. — Geriliyerek mi?

SOKRATES. — Örneğin İskitler gibi. Onlar hem saldırırken, hem de gerilerken düşmanla dö-
b vüşürlermiş. Homeros da bir yerde, Aineias'ın atlarını överken "kovalamada da, kaçışta da hızlı giderlerdi" der; Aineias'ın kendisini de kaçmakta usta idi diye övüp kaçışı önceden düşünmeyi bildiğini söyler.

LAKHES. — Homeros doğru demiş, Sokrates; o cenk arabalarını anlatıyor, sen de İskit binicilerini... Evet, İskit atlıları öyle dövüşür; ama Yunan piyadesi de benim dediğim gibi dövüşür.

SOKRATES. — Belki, yalnız Lakedemonia piyadesi öyle değil. Denildiğine göre Plataia'de Perslerin hafif kalkanlarıyla karşılaşınca yerlerinde durup çarpışmayı doğru bulmamışlar, kaçmışlar; sonra Perslerin dizileri bozulunca dönmüşler, atlılardan öğrendikleri bu yolla cengi kazanmışlar. e

LAKHES. — Doğru.

SOKRATES. — Dedim ya! kabahat bende oldu: ben iyi soramamışım, sen de onun için iyi söyliyemedin. Benim senden öğrenmek istediğim şu idi: d yalnız piyadelerde değil, atlılarda, her türlü askerde cesaret nedir? yalnız savaşa girenlerde de değil, denizin tehlikelerine göğüs gerenlerde, hastalığa, yoksulluğa, siyasetin dönüşü yüzünden başa gelenlere yiğitlik gösterip dayananlarda cesaret nedir? Şunu da katayım: yalnız acıya, korkuya yiğitlik gösterenlerde değil, arzularına, zevklerine karşı koyanlarda görülen cesaret, ister dayanmakla, ister kaçmakla gösterilen cesaret nedir? Öyle kimseler ara- e sında da cesaretli olanlar çok değil mi, Lakhes?

LAKHES. — Hem de pek cesaretli denecek adamlar vardır; Sokrates.

SOKRATES. — Demek ki o adamların hepsi de cesaretli; ama kiminin cesareti zevke, kimininki acıya karşı; kimi arzularına dayanıyor, kimi korku bilmiyor. Ama kimi insan da böyle işlerde ödlektir, değil mi?

LAKHES. — Öyle.

SOKRATES. — İşte o iki şey nedir; sana bunu soruyorum. Cesaretten başlıyalım, bütün o insanlarda bir olan nedir, onu söylemeye yeniden bir çalış. Ne demek istediğimi kavrayabildin mi?

LAKHES. — İyice kavrıyamadım.

192 *SOKRATES.* — Başka türlü anlatayım. Örneğin sana hız nedir diye sorsam; hız koşuda olur, kitara çalmakta, söz söylemekte, öğrenmekte, daha birçok şeylerde olur; sözü edilmeye değer işlerimizin hemen hepsinde, ellerimizi, bacaklarımızı, ağzımızı, sesimizi, aklımızı kullanışımızda bulunur... Sence de öyle değil mi?

LAKHES. — Öyle.

SOKRATES. — Şimdi biri gelip de bana: "Bütün bu saydığın şeylerde bulunan *hız*'dan ne anlıyorsun, Sokrates?" diye sorsa, şöyle derim: "Seste olsun,
b koşuda olsun, ne de olursa olsun hız, az zamanda çok şey başarmak gücüdür."

LAKHES. — Dediğin doğru olur.

SOKRATES. — Sen de, Lakhes, cesaret nedir, onu söylemeği bir dene. Zevkte, acıda, demin söylediğimiz bütün şeylerde bulunup hepsinde de bir olan, şu cesaret dediğimiz güç nedir?

LAKHES. — Cesaret, bir çeşit ruh metinliğidir
c diyebilirim; sen her türlüsüne uygun düşen dedin de..

SOKRATES. — Sorduğumuzun karşılığını istiyorsak elbette öyle olması gerek. Şimdi ben sana şunu söyliyeyim, Lakhes: Her çeşit metinliği cesaret sayacağını sanmıyorum. Bak bunu nereden çıkarıyorum:

Sence cesaret pek güzel şeylerden biridir, bunda hemen hiç kuşkum yok.

LAKHES. — Hem de olmasın; en güzel şeylerden biridir.

SOKRATES. — Ama güzel, iyi olan, akılla birlikte giden metinliktir, değil mi?

LAKHES. — Elbette. d

SOKRATES. — Ya delilikle birlikte gideni? Öylesi zararlı, kötü değil midir?

LAKHES. — Elbette öyledir.

SOKRATES. — Zararlı, kötü olan bir şeye güzel diyebilir misin?

LAKHES. — Diyemem, Sokrates.

SOKRATES. — Demek öyle bir metinliğe cesaret demiyeceksin, çünkü cesaret güzeldir, öylesi değildir.

LAKHES. — Doğrusun.

SOKRATES. — Demek ki sence cesaret, akıllıca olan metinliktir.

LAKHES. — Bana öyle geliyor.

SOKRATES. — Şimdi bakalım akıllıca olması e ne yöndendir? Büyük, küçük her şeye göre mi akıllıcadır? Örneğin bir adam, daha çok kazanacağını bildiği için, harcarsa, akıllıca para harcamakta metinlik gösteriyor; onun için cesaretlidir der misin?

LAKHES. — Denir mi hiç?

SOKRATES. — Örneğin bir hekim; ya oğlu, ya başka bir kimse ciğeri irin toplamış, ondan içecek, yiyecek istiyor, hekim de yumuşamıyor, metin- 193
likle dayanıyor.

LAKHES. — Böylesine metinlik de hiç cesaret değildir.

SOKRATES. — Şimdi, bir adam savaşa gitmiş, metinlik gösterip dayanıyor, akıllıca bir hesapla dövüşmeği de gözüne almış, çünkü başkalarından yardım göreceğini, düşman askerlerinin kendi yönündekilerden daha az, onlardan daha gücsüz olduğunu biliyor, yerinin de elverişli olduğunu anlamış. Metinliğinde böyle bir akıllılık, böyle bir hazırlanma bulunan adam mı daha cesaretlidir, yoksa düşman yönünde metinlikle saldırmayı gözüne almış adam mı?

b *LAKHES.* — Bence düşman yönündeki adam daha cesaretlidir, Sokrates.

SOKRATES. — Ama onun metinliği ötekininki kadar akıllıca değil.

LAKHES. — Doğru.

SOKRATES. — Öyle ise atlılar dövüşünde, biniciliği bildiği için metinlik gösteren adam sence, biniciliği bilmeden metinlik gösteren kadar cesaretli değildir.

LAKHES. — Bence öyle.

c *SOKRATES.* — Sapan, yahut yay kullanmasını bildiği, böyle bir hüneri olduğu için metinlik gösteren için de öyle dersin, değil mi?

LAKHES. — Elbette.

SOKRATES. — Bir kuyuya inip suya dalınması isteniyor; bu işi hiç öğrenmemiş olanlar tehlikeyi gözlerine alırlarsa sen onlara, o işe alışık oldukları için tehlikeyi göze alanlardan daha cesaretlidir mi diyeceksin?

LAKHES. — Başka ne denebilir, Sokrates?

SOKRATES. — Böyle düşünülünce, başka bir şey denemez.

LAKHES. — Ben böyle düşünüyorum. Sokrates.

SOKRATES. — Ama, Lakhes, öyle kimselerin tehlikeye atılmakta gösterdikleri metânlik, işi bildikleri için atılanlarınki kadar akıllıca değil.

LAKHES. — Olsun.

SOKRATES. — Ama biz demin akılsızca atılganlığın, metânliğin çirkin, zararlı olduğunu görmedik mi?

LAKHES. — Gördük.

SOKRATES. — Cesaret için de güzeldir demiştik.

LAKHES. — Öyle demiştik.

SOKRATES. — Şimdi ise, bunun tersine olarak, o çirkin şeye, akılsızca metânliğe, cesaretmiş diyoruz.

LAKHES. — Doğru.

SOKRATES. — Böyle düşünmek, sence doğru düşünmek olur mu?

LAKHES. — Hayır, Sokrates, doğru düşünmek olmaz.

SOKRATES. — Öyle ise, Lakhes, senin söylediğin gibi söylüyorum, sende de, bende de Dor'lar ağzının uyguluğu yok; çünkü eylemlerimizle dediklerimiz birbirlerine uymuyor... Gördüğümüz işlere bakıp bizim cesaretten payımız olduğu sanılabilirmiş ama şimdi konuştuklarımızı bir duyan olsa, öyledir diyemez.

LAKHES. — Bu söylediğin çok doğru.

SOKRATES. — Nasıl buluyorsun bu düştüğümüz hali? Beğeniyor musun?

LAKHES. — Beğenilir şey mi?

SOKRATES. — Öyle ise gel de seninle sözlerimizin hiç değilse bir yerine uyalım, olur mu?

LAKHES. — Hangi sözlerin hangi yerine?

194 *SOKRATES.* — Bizi metânlik göstermeye çağıran sözlere. Metânlik gösterelim de araştırmamızı bırakmıyalım; yoksa ne olduğunu araştırmakta cesaretsizlik ediyoruz diye cesaret bizimle alay edebilir, çünkü çok defa cesaretle metânlik bir şeydir.

LAKHES. — Ben, Sokrates, bu işten vazgeçmemeye hazırım. Böyle konuşmalara alışık değilim ama, olsun. Bu iş üzerinde cenkleşmek isteği kavradı beni; asıl düşündüğümü söylemekteki beceriksizliğime de

b gerçekten sinirlenmiyorum. Bana öyle geliyor ki cesaret nedir, iyice biliyorum; ama demin nasıl olduysa o bildiğim bir dağılıverdi, bir türlü derleyip toplayıp söyliyemedim.

SOKRATES. — Peki, dostum, iyi bir avcı avının peşini bırakmaz, değil mi?

LAKHES. — Elbette.

c *SOKRATES.* — İster misin, Nikias'ı da bizim ava çağıralım? Belki onun bizden daha çok diyeceği olur.

LAKHES. — İstemez olur muyum? Buyursun.

SOKRATES. — Haydi, Nikias, dostların tartışmanın kabarmış dalgaları arasına düşmüş, ne yana başvuracaklarını bilemiyorlar: sen bir çare biliyorsan, gel onların imdadına. Görüyorsun, ne kadar sıkıntı-

dayız. Sen söyle: Cesaret neye derler? Bunu söyliyebilirsen hem bizi sıkıntıdan kurtarmış, hem de düşünceni söz kalıbına dökerek pekitmiş olursun.

NIKIAS. — Öyle sanıyorum ki, Sokrates, cesaretin ne olduğunu iyice söyliyemiyorsanız bu, demin ileri sürdüğün doğru bir düşünceyi kullanmayışınızdan geliyor.

SOKRATES. — Hangi düşünceydi o, Nikias?

NIKIAS. — Senden kaç defa duydum: Sen herkesin bildiği şeylerde iyi, bilmediği şeylerde kötü olduğunu söylersin.

SOKRATES. — Bu dediğin çok doğru, Nikias.

NIKIAS. — Demek cesaretli adam iyi ise, elbette bilgilidir.

SOKRATES. — Duydun mu, Lakhes?

LAKHES. — Duydum ama ne demek istediğini kavrıyamadım.

SOKRATES. — Yanılmıyorsam ben anladım. Bana öyle geliyor ki cesaret, bir çeşit bilgidir demek istiyor.

LAKHES. — Nasıl bilgi, Sokrates?

SOKRATES. — Bana değil, ona soruyorsun, değil mi?

LAKHES. — Peki, ona sorayım.

SOKRATES. — Haydi, Nikias, söyle: Sence cesaret nasıl bir bilgidir? Zurna çalanın bilgisi değil ya!

NIKIAS. — Elbette.

SOKRATES. — Kitara çalanınki de değil.

NIKIAS. — Elbette değil.

SOKRATES. — Öyle ise nasıl bir bilgi? Nenin bilgisi?

LAKHES. — Çok güzel soruyorsun, Sokrates: Bu bilgi onca nedir, söylesin bakalım.

NIKIAS. — Bu bilgi Lakhes, savaşta olsun, ne-
195 rede olursa olsun, nelerden kaçıp neleri göze alabileceğimizin bilgisidir.

LAKHES. — Bir söz ki, Sokrates, hiçbir özü yok.

SOKRATES. — Bunu nereden çıkardın, Lakhes?

LAKHES. — Nereden mi çıkardım? Bilgi başka, cesaret başka şeydir de ondan.

SOKRATES. — Nikias öyle demiyor.

LAKHES. — Demiyor da onun için saçmalıyor ya!

SOKRATES. — Öyle ise sen ona doğruyu söyle; ama kötü sözün ne yeri var?

NIKIAS. — İş orada değil, Sokrates; bence La-
b khes'in istediği, demin kendi saçmaladığı için beni de saçma sapan söyler bir adam diye göstermek.

LAKHES. — Evet, Nikias, saçmalıyorsun; bunu sana göstermeye çalışacağım. Söylediğin anlamsız bir şey, örneğin hastalıklarda nelerden korkulacağını asıl hekim bilir, değil mi? Sen şimdi cesaretli kimselerin onu bildiklerini mi sanıyorsun, yoksa hekimler cesaretli birer insandır mı diyorsun?

NIKIAS. — Öyle bir şey demiyorum.

LAKHES. — Sanırım, çiftçiler için de diyemezsin. Ama onlar çiftçilik işinde nelerden korkulması gerektiğini elbette bilirler. Öteki işçiler için de öyle;

onlar da işlerinde nelerden korkulacağını, nelere güvenileceğini bilirler ama bunu biliyorlar diye birer yiğit sayılmazlar.

SOKRATES. — Lakhes'in söylediklerine ne dersin, Nikias? Eleştirmesi ilginç değil mi?

NIKIAS. — Belki ilginç, ama doğru değil.

SOKRATES. — Bakalım neden?

NIKIAS. — Çünkü Lakhes hekimlerin, baktıkları adamlarda sağlıkla hastalığı ayırdetmekten başka bir şey de bildiklerini sanıyor; oysa bilgileri daha ileri gitmez. Ya falan hasta için sağlık, hastalıktan da daha korkulacak bir şeyse, sence, Lakhes, hekimler bunu bilir mi? Çok kimseler için hastalıklarından kalkmamak, kalkmaktan hayırlı olmaz mı? Söyle: Sence yaşamak her zaman iyi bir şey midir? Ölümün daha iyi sayılacağı haller yok mudur?

LAKHES. — Evet, doğru, bazı hallerde ölüm daha iyidir.

NIKIAS. — Ölüm kendileri için bir kazanç olacak kimselerin korkacakları şeyler, yaşamaktan yarar gören kimselerin korkacakları ile bir midir?

LAKHES. — Değildir.

NIKIAS. — Peki, bunu ayırdedebilmek sence kimin elindedir? Hekimin, ya da öyle bir işten olan adamın mı, yoksa nelerden korkulup nelerden korkulmıyacağını bilen, benim şu cesaretli dediğim adamın mı? Yalnız onun elinde değil mi?

SOKRATES. — Ne demek istediğini anlıyor musun, Lakhes?

LAKHES. — Evet, anlıyorum: Onca cesaretli insanlar yalnız bakıcılar. Yaşamanın kimin için ölmek-

ten daha hayırlı olacağını bir bakıcıdan başka kim kestirebilir ki? Sen, Nikias, şimdi bir bakıcı olduğunu mu söylüyorsun? Yoksa bakıcı olmadığını, demek ki cesaretli de olmadığını mı kabul ediyorsun?

NIKIAS. — Nasıl? Nelerden korkulup nelerden korkulmıyacağını bilmek sence yalnız bakıcının işi midir?

LAKHES. — Evet, başka kimin elinden gelir ki?

NIKIAS. — Bakıcının değil, asıl o benim dediğim adamın elinden gelir, dostum. Bakıcının işi, bir adamın başına neler gelecek, ölecek mi, hastalanacak mı, mallarını mı yitirecek, savaşta veya her
196 hangi bir dövüşte üste mi gelecek, yenilecek mi, işte bunları bildiren şeyleri görmekten başka bir şey değildir. Ama bunlardan hangisine katlanmalı, hangisine katlanmamalı, bunu kestirmek neden bakıcının elinde olsun da başka bir kimsenin olmasın?

LAKHES. — Ben Nikias'ın ne demek istediğini anlıyamıyorum, Sokrates. Ne bakıcı için cesaretli diyebildi, ne hekim, ne de başka bir kimse için. Sözü bir tanrıya falan getirmek istiyorsa, o başka. İşte bunun için ben, şu kanıdayım: Nikias sözlerinin bir de
b ğeri olmadığını yiğitçe söylemekten kaçınıyor, düştüğü sıkıntıyı gizlemek için her yana başvuruyor. Demin seninle ben, sözlerimizin biribirini tutmadığını gizlemek isteseydik, biz de onun gibi çabalıyabilirdik. Bir yargı yerinde olsak, haydi neyse; ama bu bizimki gibi bir arkadaş toplantısında, böyle bomboş sözlerle kendini göstermeye kalkmak neye yarar? Yararsız olmaz mı?

SOKRATES. — Öyle bir şeye kalkmak benim de hoşuma gitmez, Lakhes. Ama işi hemen kesip atmak da doğru değil: Nikias söylediğinin doğru olduğuna inanıyor elbette; Bunu ileri sürmesi yalnız söz olsun diye değildir. Düşündüğü nedir, etraflıca sorularla onu bir anlamaya çalışalım. Haklı bulursak biz de kabul ederiz; öyle bulmazsak, belki biz onu aydınlatırız. e

LAKHES. — Senin hoşuna giderse sor sorularını, Sokrates. Benim sorduklarım artık bana yeter.

SOKRATES. — Sen sormasan da olur; ben o işi senin için de, benim için de görürüm.

LAKHES. — Sen buyur.

SOKRATES. — Söyle bakalım bana, Nikias, daha doğrusu bize söyle, çünkü Lakhes'le ben şimdi birlik ettik, söyle bize: Sen cesaret, nelerden korkmalı, nelerden korkmamalı, onun bilgisidir diyorsun, değil mi? d

NIKIAS. — Evet.

SOKRATES. — Bu bilgi öyle herkesin harcı değildir, hekimde de, bakıcıda da yoktur, bu adamlar ancak o bilgiyi başka bir yönden edinmekle cesaretli olabilirler... Senin dediğin bu, değil mi?

NIKIAS. — Evet, bu.

SOKRATES. — Demek ki atalar sözü doğru: Bilgiyi edinip cesaretli olmak, her hangi bir domuzun harcı değildir [1]. e

NIKIAS. — Bence öyle.

---

[1] Yunanlılar, bir şeyin kolay olduğunu söylemek için: "Bir itin, bir domuzun da harcıdır" derlermiş.

SOKRATES. — Demek ki sen Krommyon domuzunun[2] bile cesaretli olduğunu kabul etmiyorsun. Hem bunu gülelim diye söylemiyorum. İnsan senin söylediğini ileri sürünce, artık ya hayvanların hiç birinde cesaret bulunmadığını, yahut akıldan hayvanların da oldukça payı bulunduğunu kabul edecektir; yoksa böyle zorlukları olan, insanlardan bile pek azının edinebildikleri bir bilginin, örneğin bir aslanın, bir parsın, bir yaban domuzunun harcı olduğunu söyliyemez. Cesaret senin dediğin şeyse doğa parsla geyiği, boğa ile maymunu, cesaret bakımından bir yaratmış demektir.

197 *LAKHES.* — Tanrılar hakkı için çok güzel söyledin, Sokrates! Gönlünden nasıl geçiyorsa bize tam öyle cevap ver, Nikias: Sen bizim hepimizin cesaretli diye bildiğimiz hayvanların bizden daha bilgili olduğunu mu söylüyorsun, yoksa herkesin dediğinin tersine olarak, onlarda hiç bir cesaret olmadığını mı ileri sürüyorsun?

NIKIAS. — Ben, Lakhes, cesaretin ne hayvanlarda bulunduğunu kabul ederim, ne de bilmediği için tehlikeyi hor gören her hangi bir insanda: Öylesine ben ya düşüncesizce atılgan, ya deli derim. Sen benim, bilgisiz oldukları için hiç bir şeyden korkb mıyan çocuklara cesaretli diyeceğimi mi sanıyorsun? Bence korkusuz olmak başka, cesaretli olmak başkadır. Cesaret, ihtiyatlılık, pek az kimsede bulunan şeylerdir; düşüncesizce atılganlık, cüret, ihtiyatsız-

[2] Krommyon, Korinthos ülkesinin köylerindendir; orada türeyen bir dişi domuz birçok zararlara sebep olduktan sonra Theseus gelip onu öldürmüş.

liktan gelen korkusuzluk ise, erkekler gibi kadınlarda da, çocuklarla hayvanlarda da, yani hemen herkeste bulunabilir. Bunun içindir ki insanların çoğu ile birlikte senin de cesaret dediğin işlere ben ancak düşüncesizce atılganlık derim.

LAKHES. — Görüyor musun, Sokrates? Sanı- b
sınca bu sözlerle kendini pek övmüş oldu; ama hepimizin cesaretli diye tanıdığımız kimselere de o şerefi çok görmeye kalkışıyor.

NIKIAS. — Hayır, Lakhes, merak etme. Bence sen bilginsin, Lysimakhos da bilgin, çünkü cesaretlisiniz; Atinalılardan daha birçoğu için de, böyle diyebilirim.

LAKHES. — Buna cevap vermiyeceğim; verilecek cevabım olmadığından değil, ama benim büsbütün de Aixone'li [1] olduğumu söylemeni istemem.

SOKRATES. — Hayır, söyleme bir şey, Lakhes. d
Görüyorum ki Nikias'ın bu bilgiyi dostumuz Damon'dan edindiğini daha anlıyamadın. Damon Prodikos'la, terimler arasında bu gibi farklar gözetmekte en usta bilgici sofist olduğu söylenen Prodikos'la pek düşüp kalkar.

LAKHES. — İyi dedin, Sokrates, böylesine incelikler devletin başına geçirilmeye değerli görülecek insanlardan çok bilgicilere yakışır.

SOKRATES. — Ama, a benim dostum! En bü- e
yük işlerin başında olan adamda en büyük bilgeliğin bulunması da yaraşır; Nikias cesaretin ne demek

[1] Aixone'liler çok kibirli, kavgacı diye tanınmış insanlardır.

olduğunu böyle anlatırken acaba ne düşünüyor, bunu incelemek bence yerinde olur.

LAKHES. — Orasını artık sen incele, Sokrates.

SOKRATES. — Benim istediğim de işte o ya! dostum. Ama demin birlik ettikti, bu kadarcıkla kurtulduğunu sanma; sen de iyi dinle, onun diyeceklerini sen de benimle incelersin.

LAKHES. — Gerekli buluyorsan, peki, öyle olsun.

198 *SOKRATES.* — Öyle buluyorum, Lakhes. Sen Nikias, demin başlarken söylediklerini bir düşün. Hatırlarsan bu sözü açtığımız zaman cesareti, erdemin bir parçasıdır diye ele almıştık.

NIKIAS. — Öyle olmuştu.

SOKRATES. — Sorduklarıma cevap verirken de onu gene bir parça diye ele aldın, hepsinin bir araya gelmesi erdem dediğimiz şeyi meydana getiren daha başka parçalar da bulunduğunu unutmadın, değil mi?

NIKIAS. — Unutmadım.

SOKRATES. — O parçaların neler olduğunda da bakalım birleşiyor muyuz? Bence o parçalar arasında, isteklerimize karşı koyabilmek vardır, adalet vardır, bunlara benzer daha başka nitelikler vardır. Sence de öyle değil mi?

b *NIKIAS.* — Öyle elbette.

SOKRATES. — Peki; demek bunun üzerinde bir ayrılığımız yok. Şimdi gelelim nelerden korkulup nelerden korkulmıyacağına; bir inceliyelim de bunlardan senin anladığın başka, bizim anladığımız

başka olmasın. Bunlar bizce nedir, onu sana şimdi söyliyeceğiz; sen bizim gibi düşünmüyorsan, nerelerde ayrılıyoruz, bildirirsin. Biz diyoruz ki: Korkulacak şeyler korku verenler, korkulmıyacak şeyler de vermiyenlerdir. Ama korku verenler, ne geçmişteki kötülüklerdir, ne de şimdikiler; ancak beklenilen kötülükler korku verir, çünkü korku, gelecek bir kötülüğü beklemedir... Sence de öyle değil mi, Lakhes?

LAKHES. — Tamamiyle öyle, Sokrates.

SOKRATES. — Şimdi bizim ne düşündüğümüzü biliyorsun, Nikias: Biz diyoruz ki korkulacak şeyler, gelecekteki kötülüklerdir; korkulmıyacak olan da, gene gelecekte, ama birer kötülük sayılmıyacak, yahut birer iyilik denecek şeylerdir. Sen ne dersin? Öyle mi? değil mi?

NIKIAS. — Öyle.

SOKRATES. — Peki, sen bu şeylerin bilgisine mi cesaret diyorsun?

NIKIAS. — Evet, ona.

SOKRATES. — Kaldı bir üçüncü nokta. Bakalım onda da birleşiyor muyuz?

NIKIAS. — Neymiş o nokta?

SOKRATES. — Söyleyeceğim. Lakhes'le bana öyle geliyor ki bilgi, türlü konuları ile ele alınınca, geçmişin nasıl olduğunu bildiği için başka, şimdikinin nasıl olmakta olduğunu bildiği için başka, daha olmamışın nasıl olması gerekeceğini, nasıl olacağını bildiği için başka değildir, hepsinde de birdir. Örneğin sağlık için, olanı, olmuşu, olacağın nasıl olacağını bilen tek bir bilgi vardır ki o da hekimlik-

tir. Toprağın yetiştirdikleri karşısında çiftçilik bilgisi için de öyledir. Savaş işlerinde, siz de elbette kabul edersiniz ki komutanın bilgisi her şeyi, hele gelecek olan her şeyi kavrar; bakıcılık önünde boyun eğmek şöyle dursun, ona buyurur, çünkü savaş-
199 ta ne olduğunu, ne olacağını ondan iyi bilir; kanun da bakıcının komutana değil, komutanın bakıcıya buyuracağını söyler. Bunu böyle diyebilir miyiz, Lakhes?

LAKHES. — Diyebiliriz.

SOKRATES. — Ya sen, Nikias, biz bir şey ister geçmişte, ister şimdi, ister gelecekte olsun, onu bilen bir tek bilgidir dediğimiz zaman dediğimiz doğru buluyor musun?

b *NIKIAS.* — Evet, Sokrates, ben de öyle derim.

SOKRATES. — Ama, a benim Nikias'ım! Sen cesaret nelerden korkulur, nelerden korkulmaz, onun bilgisidir demiştin, değil mi?

NIKIAS. — Evet.

SOKRATES. — Nelerden korkulur, nelerden korkulmaz derken, gelecekteki iyilikler, gelecekteki kötülükler anlaşılmalı dedik, öyle değil mi?

NIKIAS. — Öyle.

SOKRATES. — Geçmişte olsun, nerede olursa olsun, bir şeyi kavrıyan hep bir bilgidir dedik, bunda da anlaştık.

NIKIAS. — Doğru.

SOKRATES. — Demek ki cesaret yalnız nelerden korkulup nelerden korkulmıyacağının bilgisi değildir; çünkü yalnız gelecekteki iyiliklerle kötülük-

leri değil, şimdikileri, geçmiştekileri de, kısası, öteki bilgiler gibi, geniş anlamiyle bütün iyiliklerle bütün kötülükleri kavrar.

NIKIAS. — Doğru.

SOKRATES. — Öyleyse, Nikias, sen, cesaretin üçte biri nedir, ancak onu söylemişsin; oysa biz senden bütün cesareti sormuştuk. Şimdi söylediklerin de cesaret yalnız nelerden korkulup nelerden korkulmıyacağının değil, ne zamanda, nerede olursa olsun bütün iyiliklerle bütün kötülüklerin bilgisidir demeğe geliyor. Sen şimdi böyle mi düşünüyorsun, Nikias? Ne dersin?

NIKIAS. — Doğrusu öyle demek düşüyor, Sokrates.

SOKRATES. — Ama, benim dostum Nikias! bütün iyilikleri de, bütün kötülükleri de nasıl geldikleri, gelecekleri, yahut gelmiş oldukları ile birlikte iyice bilen bir adamda erdemin bütünü vardır demez misin? Tanrılarla da, insanlarla da olan işlerinde nelerden korkulup nelerden korkulmıyacağını daima ayırdedebilen, kendisinde böyle bir vergi bulunan insanda, iyilikleri nasıl kullanacağını bildiği için onlara erebilen insanda bilgelik mi yoktur? Adalet mi yoktur? Din mi yoktur?

NIKIAS. — Bu dediğin bana doğru geliyor, Sokrates.

SOKRATES. — Ama biz cesaret, erdemin ancak bir parçasıdır demiştik.

NIKIAS. — Öyle demiştik.

SOKRATES. — Şimdi dediğimiz ise o değil.

NIKIAS. — Değil, Sokrates.

SOKRATES. — Demek ki, Nikias, cesaretin ne olduğunu bulamadık.

NIKIAS. — Bulamadık.

LAKHES. — Sokrates'in sorularına karşılık söylediğim sözleri hafifsemiştin; bunu görünce, Damon'-
200 dan edindiğin bilgi ile senin bu işin altından çıkacağını doğrusu pek ummuştum, Nikias.

NIKIAS. — Demin cesaretin ne olduğunda büsbütün de bilgisiz çıkmanı hiçe saymak sana pek yakışır a! Lakhes. Senin istediğin, benim de senin gibi
b bilgisiz gözükmem; kendini adam sayan herkesin bilmesi gereken şeyleri sen de benimle birlikte bilmemişsin, ona aldırmıyorsun. İnsan oğlu böyledir işte: Başkalarına bakıp kendine bakmağı unutuyorsun. Bana gelince, bugünlük işin içinden oldukça çıktığımı sanıyorum; bir yanlışa düştümse Damon'un, senin daha yüzünü bile görmeden alay ettiğin Damon'un da, birçok başka kimselerin de yardımiyle bundan sonra düzelteceğimi umarım. Hele bilgilerimi bir pekleştireyim, hiç birini saklamaz, sana da söylerim; gö-
c rüyorum ki senin bilgin daha pek eksik.

LAKHES. — Sen bilgin adamsındır, Nikias. Ama Lysimakhos ile Melesias beni dinlerlerse, oğullarının eğitimi işinde seninle beni bir yana bırakırlar da Sokrates'i tutarlar; demin dediğim gibi, benim çocuklarım da o yaşta olsalar, ben de öyle davranırdım.

NIKIAS. — Bak, bunda beraberiz: Sokrates o gençlerle uğraşmayı üzerine alıyorsa, başka öğret-
d men aramanın yeri yok. İsterse, ben de Nikoratos'u

ona bırakırdım, hem de sevine sevine. Ama bu sözü her açışımda bana başka birini getirip kendi çekildi. Sokrates beni dinlemedi ama, Lysimakhos, belki seni dinler.

LYSIMAKHOS. — Dinlese de yeridir, Nikias; çünkü ben de onun için, başkalarına yapmıyacağımı yapmaya hazırım. Ne dersin, Sokrates? Beni dinleyip de bu delikanlıları elimizden geldiği kadar iyi adam etmek işinde bize yardım eder misin?

SOKRATES. — Olgunlaşmak istiyen bir kimseye yardımı esirgemek, doğrusu, yakışır iş değildir, Lysimakhos. Şimdi bu konuşmalarımızda benim bilgili olduğum, bu iki dostunun da bilgisiz oldukları gözükseydi senin onları bırakıp da beni çağırman doğru olurdu; ama birimiz işin içinden çıkamadık; öyleyse ne diye birimizi seçip de ötekileri bırakmalı? Bana kalırsa, hiç birimizi seçmezsin. Bu, böyle. Şimdi bir şey söyliyeceğim, belki doğru bulursunuz. Bence, arkadaşlar, biz en iyi öğretecek adamı, bu delikanlılardan önce kendimiz için bulmalıyız, hem bunun için paraya da, her şeye kıymalıyız; belli, daha eksiğimiz var. Böyle kalmamıza gelince, o hiç doğru olmaz. Bizim bu yaşta okula gitmeye kalktığımıza bir gülen olursa, Homeros'un: "Yoksullukla utanma bir arada gitmez" sözünü söyler, kendimizi kurtarırız. Biz, şunun bunun ne diyeceğine bakmayıp hem kendimizi, hem de bu çocukları yetiştirmeye çalışalım.

LYSIMAKHOS. — Bu öğüdün hoşuma gitti, Sokrates; içinizde en yaşlı benim, bu çocuklarla birlikte öğrenmeye en çok savaşan da ben olacağım.

Ama sen benim dediğimi dinle: Yarın sabah bizim eve gelmemezlik etme de şu işi bir görüşelim. Şimdi geç oldu, nerdeyse ayrılacağız.

SOKRATES. — Peki, Lysimakhos, kısmetse yarın sana gelirim.